

Вплив фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства

Метою статті є обґрунтування методичного інструментарію щодо управління фінансовими чинниками та оцінки їх впливу на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Здійснено моніторинг існуючих проблем, окреслено дискусійні питання, уточнено методичний інструментарій щодо управління та оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Доведено, що застосування науково обґрунтованого методичного інструментарію дозволить підприємствам приймати ефективні тактичні й стратегічні фінансові рішення, зорієнтовані передусім на виклики та запити конкурентного середовища, споживачів та фінансові чинники підприємства, що у майбутньому має забезпечити підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Наголошено, що основними напрямками управління впливом фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства мають виступати: підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і зростання рівня фінансової стійкості та рівноваги підприємства, що дає можливість зменшити фінансові ризики й загрози. Вирішальним моментом підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок фінансових чинників вважається розробка стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, фінансові чинники, підприємство, фінансові рішення.

Т.Н. ХАЛИМОН

(Государственный университет телекоммуникаций, г. Киев, Украина)

Влияние финансовых факторов на повышение конкурентоспособности предприятия

Целью статьи является обоснование методического инструментария по управлению финансовыми факторами и оценки их влияния на повышение конкурентоспособности предприятия. Осуществлен мониторинг существующих проблем, определены дискуссионные вопросы, разработаны методические рекомендации по управлению и оценки влияния финансовых факторов на повышение конкурентоспособности предприятия. Доказано, что применение научно обоснованного методического инструментария позволит предприятиям принимать эффективные тактические и стратегические финансовые решения, ориентированные, прежде всего, на вызовы и запросы конкурентной среды, потребителей и финансовые факторы предприятия, что в будущем обеспечит повышение уровня их конкурентоспособности. Отмечено, что основными направлениями управления воздействием финансовых факторов на повышение конкурентоспособности предприятия должны выступать: повышение эффективности использования финансовых ресурсов и рост уровня финансовой устойчивости и равновесия предприятия, что дает возможность уменьшить финансовые риски и угрозы. Решающим моментом повышения конкурентоспособности предприятия за счет финансовых факторов считается разработка стратегии финансового обеспечения конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, финансовые факторы, предприятие, финансовые решения.

T.M. KHALIMON

(State University of Telecommunications, Kyiv, Ukraine)

Influence of Financial Factors on Improving of Enterprise Competitiveness

The article explains formal tools for management of financial factors and the evaluation of their impact on the competitive recovery of an enterprise. Current problems have been monitored, the contesting issues have been outlined; formal tools for management and evaluation of financial factors as applied to the competitive recovery of an enterprise

* Халімон Тетяна Миколаївна, докторант кафедри менеджменту Державного університету телекомунікацій (м. Київ), кандидат економічних наук.

have been specified. It has been proved that applying the scientifically substantiated formal tools will make it possible for the enterprises to take efficient operative and strategic financial decisions designed primarily to respond to the challenges and requirements of competitive environment, customers as well as those of the enterprise-related financial factors, which should ensure their competitive recovery afterwards. It is emphasized that the major trends in management of influence of the financial factors on the enterprise-related competitive recovery should be as follows: improved efficient use of financial resources, increased financial sustainability, and enterprise balance, which allows reducing financial risks and threats. The development of the strategy of financially ensured competitiveness is regarded as the crucial moment for improving the enterprise competitiveness by means of financial factors.

Keywords: *competitiveness, financial factors, enterprise, financial decisions.*

Постановка проблеми. В умовах поглиблення внутрішньої та загострення зовнішньої конкурентної боротьби на ринку, вітчизняні підприємства досить часто через непродуману фінансову політику та переважно реакційне управління конкурентоспроможністю втрачають свої конкурентні позиції. Тобто, пристосовуючись до нових конкурентних умов, підприємства стикаються із суттєвими фінансовими труднощами в зв'язку з незбалансованим перерозподілом фінансових ресурсів і джерел їх утворення. Організація фінансової діяльності підприємства має бути побудована так, щоб це сприяло підвищенню конкурентоспроможності підприємства. У зв'язку з цим постає необхідність розробки методичних рекомендацій з управління та оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства та опрацювання пропозицій адекватного їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й методологічні аспекти впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства відображено в публікаціях Г. Азоева, І. Ансоффа, А. Воронкової, О. Гудзь, В. Жука, Г. Мінцберга, М. Портера, П. Стецюка Дж. Робінсона, О. Тридіда, Р. Фатхутдинова, А. Чандлера, А. Юданова та інших. Однак, у більшості випадків не враховуються питання комплексного розгляду цієї проблеми. Відтак актуальним науковим завданням є обґрунтування методичних рекомендацій з управління та оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Метою статті є розробка методичного інструментарію щодо управління фінансовими чинниками та оцінки їх впливу на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансові ресурси, джерела їх формування, обсяги і канали їх розподілу завжди відігравали важливу роль у діяльності кожного підприємств. За умов загострення конкурентної боротьби їх значення не тільки зростає, але й якісно змінюється їх роль для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Сьогодні спостерігається трансформація умов функціонування всіх складових елементів економічної системи, а особливо фінансової сфери, що спричинено докорінною зміною систем ціноутворення, оподаткування, кредитування та здійснення платежів.

Такі умови вимагають від працівників підприємств, які забезпечують їх фінансову стабільність, глибокого розуміння фінансових

процесів та їх впливу на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Саме це створює підґрунтя для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства, його конкурентних переваг, прийняття ефективних управлінських рішень, без чого шанси на успіх у конкурентній боротьбі істотно звужуються.

Зазвичай вчені зазначають, що фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю параметрів, які виражають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства [10]. Оцінка фінансового стану вважається необхідною умовою для ефективного управління конкурентоспроможністю підприємства, для формування та використання його конкурентного потенціалу.

Для оцінки фінансового стану підприємства можуть застосовуватися різноманітні аналітичні методи. Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичного інструментарію для оцінки фінансового стану підприємства [4]. Різноманітність об'єктів, що включаються різними вченими в методику оцінки фінансового стану, пов'язана, як з комплексністю самого поняття фінансового стану і неоднаковими підходами до нього дослідників, так і розглядом методики в цілому без виділення зовнішнього і внутрішнього аналізу. Виділяють наступні методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний, комплексний, інтегральний, безбитковий, рівноважний.

Коефіцієнтний метод передбачає визначення системи коефіцієнтів, що характеризують різні аспекти функціонування підприємства і враховують вплив внутрішнього та зовнішнього середовища. Ключовими недоліками цього методу вважаються:

- трудомісткість, тобто досить складний процес формування результатів оцінки;
- відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів;
- часові коливання трендів коефіцієнтів не можуть бути інтерпретовані належним чином.

Даний метод доцільно використовувати на великих підприємствах, які мають фахівців та ресурси для цього.

Комплексний метод дозволяє виявити проблемні аспекти діяльності підприємства, а також сприяє визначенню чинників що їх зумовили. Це вважається істотною перевагою даного методу. Однак спостерігаються і недоліки [6]. Трудомісткість, складність його проведення та відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів обмежують використання даного методу на практиці,

Фінанси та оподаткування

особливо для проведення оперативної оцінки підприємства.

Характерною ознакою інтегрального методу оцінки фінансового стану підприємства є використання одного зведеного інтегрального показника, який розраховується на основі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів підприємства [2]. Перевагою даного методу є те, що інтегральний показник можна розраховувати за будь-якою групою показників, що дозволяє виявляти реальний стан справ підприємства та оцінити його конкурентоспроможність. Недоліком є неузгодженість показників та дискусійність щодо вагомості їх впливу на фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства.

Критерієм оцінки безбиткового методу оцінки фінансового стану підприємства виступає запас фінансової міцності та стійкості підприємства. Вважається, що чим вищий запас фінансової міцності у відсотках, тим стійкіший фінансовий стан підприємства [7]. Перевагою цього методу є його простота та практичність використання. Недоліком – те, що він не враховує важливих аспектів фінансової діяльності підприємства, які вагомо впливають на кредитоспроможність.

Рівноважний метод опирається на вагомість показників ліквідності для фінансового стану підприємства з позицій досягнення фінансової рівноваги у формуванні та використанні фінансових ресурсів. Використання даного методу дозволяє визначити дев'ять типових ситуацій фінансового стану підприємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансової рівноваги у разі відхилення підприємства від лінії рівноваги чи зони безпеки, що є дуже цінним під час використання саме цього методу [5]. Однак, цьому методу притаманні свої недоліки, а саме неврахування положення підприємства в конкретному, діловому, кредитному і конкурентному середовищі.

Фінансова діяльність має сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємства і бути зорієнтованою на забезпечення ритмічного надходження і гармонійного використання фінансових ресурсів, дотримання платіжної і кредитної дисципліни, досягнення оптимального співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів, фінансової стійкості та рівноваги. В залежності від ресурсних можливостей та існуючих умов в процесі фінансування використовується певна комбінація його інструментів [8, с. 133]. Водночас, фінансові чинники діяльності підприємства мають сприяти здійсненню конкурентної боротьби, підтримуючи таку структуру капіталу, яка забезпечує платоспроможність, кредитоспроможність і зростання ринкової вартості підприємства.

Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансових чинників підприємства на підвищення його конкурентоспроможності. При цьому важливо

застосовувати методи та інструменти фінансового аналізу, що поєднують вітчизняний і зарубіжний досвід. Це сприятиме об'єктивній оцінці фінансового стану підприємства і підвищенню його можливостей генерування конкурентних переваг та утримання сталої конкурентної позиції.

Ключовими критеріями вибору того чи іншого методу оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства можуть бути:

1) Часові обмеження, якщо оцінку потрібно здійснити найближчим часом, то не рекомендується використовувати коефіцієнтний, комплексний чи інтегральний методи.

2) Масштаби аналізу. Безбитковий та рівноважний методи аналізу не враховують таких видів діяльності підприємства як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність тощо.

3) Наявність доступу до детальної інформації про діяльність підприємства. Якщо така існує варто обрати комплексний або коефіцієнтний підхід [1].

Підтримуємо позицію вчених, які стверджують, що фінансовий стан підприємства є найбільш узагальнюючим поняттям для визначення впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, оскільки визначається усією сукупністю фінансових чинників. Проте, вважаємо за доцільне включити, поряд із розглянутими характеристиками, додаткові показники, що оцінюють ділову активність і економічну ефективність діяльності підприємства.

Так, для оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, до системи показників слід включити наступні блоки аналізу: загальну оцінку фінансового стану, аналіз фінансової стійкості, аналіз ліквідності, аналіз рентабельності та ділової активності, комплексну порівняльну оцінку конкурентоспроможності підприємства. При чому, фінансову стійкість доречно оцінювати в короткостроковому і довгостроковому зрізі. Під короткостроковою фінансовою стійкістю розуміють такий стан підприємства, при якому воно може не лише своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями, але і адекватно реагувати на коливання як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Довгострокова фінансова стійкість являє собою стан, який дає підприємству можливість своєчасно і в повному обсязі забезпечити за свої боргові зобов'язання та здійснювати розширене відтворення.

Для визначення складу основних груп характеристик щодо оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, розглянуто праці провідних фахівців, що дозволило сформувати наступні групи: структура капіталу, фінансова стійкість, ліквідність, швидкість обороту капіталу, економічна ефективність.

Для формування набору фінансових чинників, що впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємства доцільно використовувати наступні показники:

- структуру капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності);
- оборотність (оборотність запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотність активів);
- ліквідність (коефіцієнт загальної, миттєвої та абсолютної ліквідності);
- фінансову стійкість (коефіцієнт фінансування, коефіцієнт автономії, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, коефіцієнт фінансового важеля);

- економічну ефективність (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності реалізації продукції, коефіцієнт капіталовіддачі).

Такий набір показників дає змогу здійснити оцінку впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства та визначити інтегральний показник цього впливу. Інтегральний показник дозволить глибше оцінити вплив фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, дати уявлення про ефективність використання фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, про ефективність операційної діяльності. Для визначення впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства доцільно розраховувати інтегральний показник за формулою евклідової відстані від точки еталону до конкретних значень показників оцінювання чинників. Перед конкретними розрахунками необхідно здійснити нормування діленням значень показників на відповідні еталонні значення. В якості еталонів можна обрати критерії (нормативні значення показників), або для деяких показників, їх середньогалузеві значення.

Для стабілізації фінансового стану підприємства задля підвищення його конкурентоспроможності доцільно проведення наступних заходів:

- розробка ефективної цінової політики;
- планування та прогнозування формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- зменшення трансакційних та непродуктивних витрат;
- виявлення резервів та можливостей підвищення доходів і прибутку;
- збільшення продуктивності праці на підґрунті використання науково-обґрунтованих норм і нормативів;
- підвищення рентабельності, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- накопичення фінансових ресурсів для фінансування виробничого й соціального розвитку підприємства;
- нарощення власного капіталу підприємства;
- забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів за пріоритетними напрямками діяльності підприємства;
- забезпечення ефективного використання основних виробничих засобів та збільшення їх

капіталовіддачі;

- своєчасне виконання в повному обсязі своїх фінансових зобов'язань перед економічними суб'єктами, працівниками, бюджетом, банками;

- раціональне використання оборотних засобів (сировину, матеріали, енергоносії) та зниження собівартості продукції без зниження її якості;

- скорочення реалізаційних витрат за рахунок використання нових комунікацій, розширення каналів збуту (зокрема, електронних) та удосконалення форм збуту продукції;

- запровадження нових методів комунікацій з дебіторами та кредиторами;

- виявлення резервів зниженню витрат на виробництво;

- економія адміністративних витрат на підґрунті раціональної організації управлінської діяльності підприємства.

Управління впливом фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства можна вважати однією з ключових проблем, що стоять перед фінансовими менеджерами підприємства. Прийняття управлінських рішень та здійснення відповідних заходів не може робитися спонтанно, як реакція на негативні деформації чи коливання внутрішнього і зовнішнього середовища, що й зумовлює необхідність використання адекватного набору інструментів, методів та важелів. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідна послідовність і безперервність управління специфічними для підприємств фінансовими показниками, їх сукупністю і взаємозв'язками між ними.

Платформою такого управління доцільно обрати рекурентний підхід, який має властивість до постійної модифікації з використанням певного комплексу методів фінансового управління на всіх етапах на основі інформаційних потоків і бути адаптивним до змін конкурентного середовища [11].

Основними напрямками управління впливом фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства мають виступати: підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і зростання рівня фінансової стійкості та рівноваги підприємства, що дає можливість зменшити фінансові ризики й загрози. Реалізація такого управління має сприяти стабільному конкурентному розвитку підприємства, здійсненню розширеного відтворення, а також забезпеченню стійкої конкурентної позиції підприємства.

Вирішальним моментом підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок фінансових чинників вважається розробка стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності, тобто якісно визначеного напрямку фінансового розвитку підприємства. Кожне підприємство, реагуючи на різні можливості й загрози та маючи різні сильні й слабкі сторони, розробляє власні стратегічні альтернативи. Висока конкурентоспроможність, платоспроможність, фінансова стійкість і

Фінанси та оподаткування

прибутковість підприємства досягається за рахунок адекватної стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності. Саме єдність вказаних фінансових чинників є платформою формування стратегії та відправною точкою управління фінансами підприємства, що сприяє «окресленню головної загрози з боку конкурентів, правильному вибору напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами; створенню та підготовці стратегічних резервів; ранжуванню та поетапному досягненню поставлених цілей» [12]. Сьогодні потреба формування стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності є важливою складовою успішного конкурентного розвитку будь-якого підприємства. Фактично вона зводиться «до використання власних і залучення зовнішніх фінансових ресурсів для досягнення стратегічної конкурентної переваги» [3, с. 98-99].

При цьому, підприємству доцільно розробляти:

– стратегію поступового підвищення конкурентоспроможності, яка передбачає спрямування підприємства на поступове нарощення обсягів діяльності, зростання прибутковості, визначення оптимального рівня співвідношення залучених і власних фінансових ресурсів для підтримки потрібної платоспроможності, зростання рівня рентабельності продукції за рахунок зниження її собівартості;

– захисну стратегію підтримки конкурентоспроможності, яка передбачає незначне звуження виробництва та зниження потужності підприємства, часткове чи повне згортання інвестиційної та інноваційної діяльності задля збереження певного рівня прибутковості і фінансової стійкості підприємства;

– стабілізаційну стратегію підвищення конкурентоспроможності, тобто окреслення основних шляхів вирішення фінансових проблем й визначення переліку стабілізаційних заходів для підвищення підприємством платоспроможності та стабілізації структури балансу;

– антикризову стратегію, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності, кредитоспроможності підприємства, стабілізацію його фінансового стану, зниження вартості залученого капіталу, звуження обсягів дебіторської заборгованості, скорочення невірних витрат, продаж або здача в оренду нерентабельних основних засобів тощо [11].

Висновки. Таким чином, фінансовий стан підприємства є найбільш узагальнюючим поняттям для визначення впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, оскільки визначається усією сукупністю фінансових чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Для визначення складу основних груп характеристик оцінки впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства, розглянуто напрацювання провідних фахівців, які переконують

щодо доцільності формування наступних груп індикаторів: структура капіталу, фінансової стійкості, ліквідності, швидкості обороту капіталу, економічної ефективності. Запропоновані критерії та набір показників дає змогу здійснити оцінку впливу фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства та визначити інтегральний показник цього впливу.

Основними напрямками управління впливом фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства мають виступати: підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і зростання рівня фінансової стійкості та рівноваги підприємства, що дає можливість зменшити фінансові ризики й загрози. Вирішальним моментом підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок фінансових чинників вважається розробка стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності, тобто якісно визначеного напрямку фінансового розвитку підприємства.

Запропонований методичний інструментарій щодо управління фінансовими чинниками та оцінки їх впливу на підвищення конкурентоспроможності підприємства дозволять виробникам приймати ефективні тактичні й стратегічні фінансові рішення, зорієнтовані передусім на виклики та запити конкурентного середовища, споживачів, що у майбутньому має забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

4 Список використаних джерел

1. *Азарова, А. О.* Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / А. О. Азарова, О. В. Рузакова. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 172 с.
2. *Варланов, Ю. Ю.* Моделювання фінансового стану підприємств: сутнісний підхід до інтегрованої оцінки [Текст] / Ю. Ю. Варланов, О. Ю. Варланов // Економічний вісник КНЕУ. – 2012. – Випуск 59. – С. 139-146.
3. *Гудзь, О.* Фінансові стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства [Текст] / О. Гудзь // Financial space. – 2013. – № 4(12). – С. 98-99.
4. Економічний аналіз [Текст]: Підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній; За ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
5. *Котенок, Г. М.* Виявлення переваг та недоліків методів оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / Г. М. Котенок // Коммунальное хозяйство городов. – 2008. – № 83. – С. 203-212.
6. *Мних, Є. В.* Економічний аналіз [Текст]: Підручник / Є. В. Мних. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
7. *Олексів, І. Б.* Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / І. Б. Олексів, Р. В. Фещур // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2001. – № 436. – С. 256-263.

8. Стецюк, П. А. Модернізація механізмів фінансового забезпечення аграрного виробництва [Текст] / П. А. Стецюк // Облік і фінанси. – 2016. – № 1(71). – С. 132-136.

9. Тютюнник, Ю. М. Формування методики факторного аналізу показників фінансової стійкості аграрних підприємств [Текст] / Ю. М. Тютюнник // Облік і фінанси АПК – 2009. – № 1. – С. 111-116.

10. Фінанси підприємств [Текст] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. ; під ред. А. М. Поддєрьогіна. – 6-е вид. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.

11. Чухрій, М. В. Фінансова конкурентоспроможність підприємств та її складові [Текст] / М. В. Чухрій // Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки. – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 27-29.

12. Strategic financial management [Текст] / R. G. Clarke, B. D. Wilson, R. H. Daines et al. – Homewood, Ill.: Irwin, 1988.

4 References

1. Azarova, A. O. & Ruzakova, O. V. (2010). *Matematychni modeli ta metody otsiniuvannya finansovoho stanu pidpriemstva [Mathematical models and methods of estimating the financial condition of the enterprise]*. Vinnytsia: VNTU.

2. Varlanov, Yu. Yu. & Varlanov, O. Yu. (2012). Modeliuvannya finansovoho stanu pidpriemstv: sutnisnyi pidkhid do intehrovanoi otsinky [Modeling the financial state of enterprises: an essential approach to integrated assessment]. *Ekonomichnyi visnyk KNEU*, (59), 139-146.

3. Hudz, O. (2013). Finansovi stratehii zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Financial strategies to ensure the competitiveness of the enterprise]. *Financial space*, (4(12)), 98-99.

4. Kindratska, H. I., Bilyk, M. S., Zahorodnii, A. H. (2008). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]* (3rd edition by prof. A. H. Zahorodnii). Kyiv: Znannia.

5. Kotenok, H. M. (2008). Vyiavlennia perevah ta nedolikh metodiv otsinky finansovoho stanu pidpriemstva [Identify the advantages and disadvantages of methods for assessing the financial condition of the enterprise]. *Kommunalnoe khoziaistvo horodov*, (83), 203-212.

6. Mnykh, Ye. V. (2005). *Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]* (2nd edition). Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury.

7. Oleksiv, I. B. & Feshchur, R. V. (2001). Problemy analizu ta otsinky finansovoho stanu pidpriemstva [Problems of analysis and estimation of the financial condition of the enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha» «Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku»*, (436), 256-263.

8. Stetsiuk, P. A. (2016). Modernizatsiia mekhanizmv finansovoho zabezpechennia ahrarnoho vyrobnytstva [Modernization of financial support mechanisms for agricultural production]. *Oblik i finansy*, (1(71)), 132-136.

9. Tiutiunyk, Yu. M. (2009). Formuvannya metodyky faktornoho analizu pokaznykiv finansovoi stiikosti ahrarnykh pidpriemstv [Formation of the method of factor analysis of indicators of financial stability of agrarian enterprises]. *Oblik i finansy APK*, (1), 111-116.

10. Poddierohin, A. M., Bilyk, M. D., Buriak, L. D. et al. (2006). *Finansy pidpriemstv [Finances of the enterprises]* (6th edition by A. M. Poddierohin). Kyiv: KNEU.

11. Chukhrii, M. V. (2010). Finansova konkurentospromozhnist pidpriemstv ta yii skladovi [Financial competitiveness of enterprises and its components]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriia Ekonomichni nauky*, (1), Vol. 1, 27-29.

12. Clarke, R. G., Wilson, B. D., Daines, R. H. et al. (1988). *Strategic financial management*. Homewood, Ill.: Irwin.